

نقش اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر کیفیت زندگی سکونتگاه‌های روستایی (مطالعه موردی: شهرستان رشت)

مریم علینقی پور* - دکتري جغرافيا و برنامه‌ريزي روستايي، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامي، رشت، ايران.
عيسي پوررمضان - استاديار گروه جغرافيا، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامي، رشت، ايران.

تاریخ دریافت: ۰۷ اردیبهشت ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش: ۲۰ تیر ۱۴۰۲

چکیده

مقدمه: امروزه بوم‌گردی به عنوان یکی از شاخه‌های گردشگری بسیار مورد توجه واقع شده است زیرا این محرک در محیط روستا می‌تواند زمینه ساز جذب سرمایه و افزایش اشتغال و ارتقای کیفیت زندگی روستاییان باشد.

هدف پژوهش: با توجه به نقش غیرقابل انکار بوم‌گردی در استان گیلان، این پژوهش با هدف تعیین نقش اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان رشت بر ابعاد کالبدی، محیطی، اجتماعی و اقتصادی کیفیت زندگی به کنکاش در موضوع مورد مطالعه پرداخته است.

روش‌شناسی تحقیق: پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و ماهیت انجام آن توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری کلیه اقامتگاه‌های بوم‌گردی با بیش از یکسال سابقه فعالیت در شهرستان رشت (۱۲ اقامتگاه) می‌باشد. جمع‌آوری اطلاعات به کمک ابزار پرسشنامه و اطلاعات مدیران روستایی و جامعه محلی بوه و تجزیه و تحلیل اطلاعات به کمک تحلیل رگرسیون انجام شده است.

قلمرو جغرافیایی پژوهش: قلمرو جغرافیایی پژوهش، شهرستان رشت است.

یافته‌ها و بحث: نتایج نشان می‌دهد بنا برنظر پاسخگویان در بعد اجتماعی بیشترین تاثیر وجود اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر امید به آینده، در بعد اقتصادی بر افزایش قیمت مسکن روستایی، در بعد کالبدی بر گسترش امکانات در روستا، در بعد محیطی بر نظافت و پاکیزگی روستا بوده است. همچنین تاثیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر بعد کالبدی و اقتصادی روستاها بیشتر از سایر ابعاد کیفیت زندگی بوده است.

نتایج: نتایج نشان داد که اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه تاثیر داشته است و این تاثیر بر بعد کالبدی و اقتصادی بیشتر از سایر ابعاد کیفیت زندگی بوده است.

کلیدواژه‌ها: روستا، اقامتگاه بوم‌گردی، کیفیت زندگی، شهرستان رشت.

مقدمه

گردشگری روستایی، بنا به تعریف کنفرانس جهانی گردشگری روستایی، عبارت است از انواع گردشگری با برخورداری از تسهیلات و خدمات رفاهی در نواحی روستایی، که امکان بهره‌مندی از منابع طبیعی و جاذبه‌های طبیعت را همراه با شرکت در زندگی روستایی فراهم می‌آورد (پورجعفر و همکاران، ۱۳۹۱: ۶۳). در واقع، گردشگری روستایی منبع با ارزش اشتغال‌زایی و ایجاد درآمد است که می‌توان وسیله مهمی برای توسعه اجتماعی، اقتصادی جوامع روستایی باشد (سامانیان و بلالی، ۱۳۹۲: ۱۶۲). گردشگری روستایی شامل کلیه فعالیت‌های گردشگری در محیط روستایی با توجه به فرهنگ و بافت سنتی روستایی، هنر و صنایع دستی، و آداب و رسوم سنتی بوده و در برگیرنده گردشگری کشاورزی، گردشگری سبزی، گردشگری مزرعه‌ای، و گردشگری غذایی و شکار است (عناستانی، ۱۳۸۸: ۱۵۲). آن بخش از گردشگری روستایی که در این پژوهش مورد بحث است بوم‌گردی و اقامتگاه‌های بوم‌گردی است. بوم‌گردی، یکی از شاخه‌های گردشگری مبتنی بر جاذبه‌های طبیعی است. از سال ۱۹۹۰، بوم‌گردی به عنوان وسیله‌ای برای توسعه پایدار توسط سازمان‌های غیردولتی، کارشناسان توسعه و مراکز دانشگاهی، مطرح و مورد مطالعه قرار گرفت (اروجی، ۱۳۹۱: ۱۶). بنابر آخرین تعریف ارائه شده توسط جامعه بین‌المللی اکوتوریسم (۲۰۱۵) بوم‌گردی یا اکوتوریسم سفری است مسئولانه به جاذبه‌های طبیعی برای لذت بردن، ادراک و قدر طبیعت را دانستن، به طوری که حافظ زیست بوم بوده، سبب پایداری کیفیت زندگی مردم منطقه شده، شامل آموزش بوده و در آن گردشگر در فعالیت‌های سودآور اقتصادی مردم محلی مشارکت داشته باشد. در بوم‌گردی کلمه آموزش بسیار مورد تاکید قرار داشته، هم شامل مسافران و هم شامل مردم محلی می‌شود (Anup et al, 2015: 253).

اقامتگاه‌های بوم‌گردی به عنوان عناصر خدماتی مهم در بوم‌گردی، نقش مهمی در توسعه گردشگری دارد و این مسئله در مناطق بکر و مناطق روستایی یا بیابانی نمود بیشتری دارد. اقامتگاه‌های بوم‌گردی شامل انواع کلبه یا اقامتگاه سنتی، مسافرخانه‌ها، اکوکمپ‌ها، بوم‌گردی روستایی، مزرعه ارگانیک، خانه‌های اکولوژیک، هتل‌های سنتی است. این اقامتگاه‌ها از منظر فرهنگی، اقتصادی، مدیریتی، زیست محیطی و اجتماعی اصول و معیارهایی معینی دارد که در ساخت و مدیریت آن‌ها باید مد نظر قرار گیرد (Jafari, 2000: 56). ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی راهکاری عملی برای رسیدن به توسعه پایدار گردشگری (Giannakis, 2014: 3)، منبع ایجاد فرصت‌هایی برای رسیدن به سودآوری (مریدالسادات و رکن‌الدین افتخاری، ۱۳۹۷: ۸۴) و کلید ایجاد یک تجربه اکوتوریسم لذت بخش و معنی‌دار است (Bunruamkaew & Murayama, 2012: 415) که در بسیاری از نقاط دنیا، فرصت‌های بی نظیری را برای توسعه روستایی فراهم کرده است (عناستانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۴).

از سوی دیگر محققان در تجزیه و تحلیل کیفیت زندگی بر این باورند که می‌توان آن را به دو محیط داخلی و خارجی مشخص تقسیم نمود که سطح توسعه منطقه به مردم اجازه می‌دهد که خوب زندگی کنند و یا به دنبال کیفیت زندگی جستجو نمایند و آیا هر فردی قادر است محیط داخلی زندگی خود را بسازد تا به سلامتی، توسعه فردی، توسعه اجتماعی و به طور کل زندگی خوب برسد به محیط داخلی بر می‌گردد (Pukeliene & Violet, 2011: 148). در حال حاضر بهبود کیفیت زندگی هدف مشترک جامعه بین‌المللی بوده و در جوامع روستایی هدف نهایی برنامه‌ها و پروژه‌های اجرا شده، بهبود کیفیت زندگی ساکنان آن می‌باشد (Quaghebeur et al, 2004: 162).

بنابراین به دلیل اهمیت بحث کیفیت زندگی، می‌توان ادعا نمود مطالعه عوامل موثر بر آن می‌تواند در رسیدن به راهکار عملی مفید واقع گردد. یکی از این عوامل موثر وجود اقامتگاه‌های بوم‌گردی است. ایجاد اقامتگاه بوم‌گردی در کل کشور به دلیل استقبال مردم، رونق گرفته است. این استقبال در شهرستان رشت و بالاخص پس از همه‌گیری کرونا بیشتر دیده شده است. پژوهش حاضر با هدف تعیین اثرات اقامتگاه‌های بوم‌گردی شهرستان رشت بر کیفیت زندگی روستاییان به دنبال پاسخگویی به این سوال اساسی است که احداث اقامتگاه‌های بوم‌گردی تا چه حد بر کیفیت زندگی روستاییان تاثیر داشته است؟

محققانی بسیاری در زمینه بوم‌گردی و تاثیر آن بر توسعه تحقیق نموده‌اند اما تحقیق و بررسی در زمینه بوم‌گردی و کیفیت زندگی اندک است که در ادامه به تعدادی اشاره خواهد شد. فرجی‌راد و احسانی (۱۳۹۰) در مقاله خود با عنوان بررسی تاثیر اقامتگاه‌های محلی (خوشه سار بوم‌گردی) بر ارتقاء سطح زندگی جامعه محلی (با تاکید بر روستای گرمه و شیب دراز) می‌نویسند وجود اقامتگاه‌های بومی در مناطق روستایی مورد مطالعه باعث ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی جامعه بومی شده که این امر یکی از ویژگی‌های اصلی اکوتوریسم است. مسروری جنت و فلاح (۱۳۹۴) در مقاله خود با عنوان نقش بوم‌گردی در توسعه پایدار اکولوژیک (نمونه موردی بوم‌گردی در پارک جنگلی لویزان) می‌نویسد گاهی بوم‌گردی به عنوان راه حلی برای تمام مشکلات مناطق محافظت شده در نظر گرفته می‌شود. در حال حاضر به دلایل متعدد و در شرایط فعلی گردشگری به عنوان راهکاری برای مدیریت زیستی است. به دلیل مسائل فراوان نقش بوم‌گردی در پایداری اکولوژیکی مورد مطالعه این نوشتار

انتخاب شده است و در نهایت نتایج این بررسی در چهار چوب راهکارهایی جهت نیل به پایداری اکولوژیکی ارائه شده است. قهرمانی و شیعه (۱۳۹۴) در مقاله خود با عنوان بوم‌گردشگری و تاثیر آن در توسعه منطقه‌ای ایران می‌نویسند ایجاد اشتغال و توسعه منطقه از اهداف بوم‌گردشگری می‌باشد. بوم‌گردشگری دارای بیشترین کارایی در استفاده از قابلیت‌های طبیعی و فرهنگی است که در عین استفاده کارآمد و ایجاد زمینه برای اشتغال و درآمدزایی کمترین تاثیر منفی را بر محیط زیست وارد نموده و ابزاری مناسب برای توسعه متوازن به ویژه در کشورهای در حال توسعه می‌باشد. ریسی دهکردی و عباسی (۱۳۹۵) در پژوهشی به چگونگی نقش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در توسعه صنعت گردشگری با رویکرد اکتوریسم بیابانی (نمونه موردی روستای سه) پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند که در شش دهه گذشته صنعت توریسم با گسترش و تنوع بسیار زیادی در سطح جهانی روبه‌رو بوده و به یکی از بخش‌های اقتصادی در دنیا تبدیل شده که سریع‌ترین رشد را داشته است. حاصل این تحقیق نشان دهنده جذب بیشتر گردشگران و معرفی جاذبه‌های گردشگری بواسطه ایجاد زیر ساخت‌های مناسب می‌باشد. عباسی و رضوانی (۱۳۹۶) در مقاله خود با عنوان بوم‌گردی روستایی و نقش آن در توسعه پایدار گردشگری (مطالعه موردی: شهرستان پاوه استان کرمانشاه) اظهار می‌دارد که گردشگری نقش موثری در اقتصاد ملی و محلی و نقش موثر در بوم‌گردی و گردشگری روستایی با توسعه پایدار گردشگری می‌باشد. روشعلی و ریاحی (۱۳۹۶) در مقاله‌ای به نقش بوم‌گردی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی (مطالعه موردی: دهستان پنجهزاره شهرستان بهشهر) پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که بوم‌گردی در ایجاد و افزایش اشتغال، ارتقاء سطح درآمد مردم و افزایش میزان سرمایه‌گذاری دهستان پنجهزاره تأثیر مثبت و معنادار دارد. عنابستانی و همکاران (۱۳۹۷) به تحلیل آثار ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی (نمونه: روستای رادکان شهرستان چناران) پرداخته و بیان می‌کنند عامل اشتغال‌زایی، عامل افزایش تولید و درآمد و عامل تقویت هویت محلی بیشترین اثرگذاری اقامتگاه بوم‌گردی را تبیین می‌کند و عوامل کالبدی - معماری و اجتماعی - فرهنگی، کمترین درصد اثرگذاری اقامتگاه‌های بوم‌گردی را بر توسعه روستای رادکان تبیین می‌کنند؛ همچنین رونق بخش خدمات و اشتغال‌زایی بیشترین نقش را در این زمینه داشته‌اند. حیدری و اکبری (۱۳۹۷) در مقاله خود با عنوان تاثیر بوم‌گردی خانه‌های روستایی در توسعه اقتصادی روستاها (نمونه موردی: روستای هنجن) به این نتیجه رسیده‌اند که توسعه بوم‌گردی خانه‌های روستایی عامل مهمی در اشتغال‌زایی و ایجاد شغل مکمل در بیکاری‌های فصلی روستاییان و کاهش مهاجرت آن‌ها و بالا بردن سطح کیفی زندگی با بهبود اقتصاد مردم روستا بوده است. حسام و همکاران (۱۳۹۸) در مقاله خود با عنوان تقاضای بوم‌گردی استان گیلان با تاکید بر عوامل اجتماعی و اقتصادی اظهار می‌دارد که نقش جاذبه‌های زمین گردشگری مانند سواحل و مناطق جنگلی در انگیزه برای سفر حال حاضر و آینده گردشگران به استان گیلان بسیار مهم است. اما هدف تعداد زیادی از گردشگران از سفر به چنین جاذبه‌هایی، صرفاً برای تفریح و آرامش بوده و کمتر انگیزه‌های بوم‌گردی در آن‌ها دیده می‌شود. همچنین خدمات بوم‌گردی و اسکان در اقامتگاه‌های بوم‌گردی، چندان در مسافرت گردشگران تأثیرگذار نبوده و انگیزه زیادی برای آن‌ها ایجاد نکرده است (حسام و همکاران، ۱۳۹۸: ۳۶۳). مرادی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله خود با عنوان طراحی مدل توسعه بوم‌گردی روستاهای هدف گردشگری استان کرمانشاه اظهار می‌دارند که متغیرهای مستقل برون‌زای پژوهش شامل عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، مشارکتی، جاذبه‌ها، مدیریتی، سیاست‌گذاری و عوامل زیرساختی توانسته‌اند حدود ۸۵/۵ درصد از تغییرات متغیر توسعه بوم‌گردی را پیش‌بینی کنند. عامل اقتصادی اولویت اول و عامل اجتماعی و فرهنگی، جاذبه‌ها، زیرساخت‌ها و تسهیلات بوم‌گردی، مشارکتی، مدیریتی و سیاست‌گذاری به ترتیب رتبه‌های دوم تا هفتم را دارند. تقی اصل (۱۴۰۱) در مقاله خود با عنوان بررسی تاثیرات اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر روستاهای شهرستان طالقان با بررسی عوامل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و جغرافیایی می‌نویسد عوامل اجتماعی و فرهنگی، عوامل اقتصادی، میزان اثرگذاری آن‌ها بر اقامتگاه‌های بوم‌گردی بالاتر از حد متوسط می‌باشد و عوامل جغرافیایی اثرگذاری پایین‌تری بر بوم‌گردی منطقه دارند.

همانگونه که ذکر شد امروزه گردشگری روستایی به عنوان یک بخش از بازار و یکی از مردمی‌ترین نوع گردشگری مورد توجه بسیاری از گردشگران قرار گرفته است، این بخش از گردشگری به عنوان یک مقصد هم دارای مشتریان خاص خود است که روز به روز در حال رشد بوده و مشتریان و بازدید کنندگان بیشتری را به سمت خود جذب می‌کند؛ آنچه گردشگران را جذب نواحی روستایی می‌کند متنوع بوده و از سکوت محض و آرامش طبیعت جاذبه‌های مذهبی به تاریخی تفریحی مختص به خود تا سایر انواع جاذبه‌هایی را که در شهرها نیز دریافت می‌شود را در بر می‌گیرد (قاسمی و شهابی، ۱۳۸۷: ۵۶). این نوع گردشگری دارای آثار اقتصادی مستقیم، غیرمستقیم و القایی هستند. از جمله مهم‌ترین آثار مثبت اقتصادی توسعه گردشگری روستایی می‌توان به اشتغال‌زایی، ایجاد درآمد برای ساکنان محلی، کاهش فقر، افزایش سرمایه‌گذاری و توسعه زیربنای اقتصادی و همچنین کاسته شدن مهاجرت اشاره کرد.

در حال حاضر درآمذایی فراوان فعالیت گردشگری روستایی، بسیاری از کشورهای جهان را بر آن داشته که سرمایه گذاری زیادی را در این بخش اختصاص دهند. قرن آینده در صنعت گردشگری، دوره اکوتوریسم است و بالاترین درصد رشد و توسعه این صنعت در بخش اکوتوریسم روی خواهد داد (آزاد منجیری، ۱۳۸۷: ۳۵). اکوتوریسم شکلی از گردشگری دوران پست مدرنیسم است که در پی شکل گیری مفاهیمی چون توسعه پایدار در محافل علمی مطرح شده است که با توجه به ظرفیت‌هایی که دارد می‌تواند فرصت توسعه روستایی را در همه ابعاد ایجاد کند (هاشمی، ۱۳۸۹: ۱۷۹). فرهنگ آکسفورد اکوتوریسم را گردشگر در نواحی دارای قابلیت اکولوژیکی (معمولاً بکر و غال با محیط های طبیعی در معرض تهدید) تعریف می کند که به طور اختصاصی برای حمایت از اقدامات حفاظتی و مشاهده حیات وحش است (خدائی و همکاران، ۱۳۹۳: ۴۷۷). بوم‌گردی، دارای پتانسیل توسعه در جوامعی است که در آن‌ها جاذبه‌های اکولوژیکی و محیط زیست با تلفیقی از فرهنگ و رفتارهای سنتی جوامع محلی ظاهر شده (آذر نیوند و همکاران، ۱۳۸۵: ۵) و این مشخصه به وضوح در شهرستان رشت دیده می‌شود.

به‌طور کلی می‌توان گفت گسترش گردشگری در نقاط روستایی (بوم‌گردی) می‌تواند، آثار مثبت بسیاری در زمینه‌ها و ابعاد مختلف اجتماعی و اقتصادی به همراه داشته باشد. به طوری که، گردشگری، می‌تواند دریچه‌های نوینی از شناخت، توسعه و پایداری را برای جوامع بوجود آورد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۲۲) و موجب بالا رفتن پتانسیل‌های جوامع محلی برای توسعه، افزایش مشارکت ساکنان در زمینه حفظ میراث فرهنگی (María et al, 2015:107)، بهبود معیشت مردم از طریق افزایش درآمد و اشتغال و تغییر آداب و رسوم محلی (Wineaster, 2014: 6)، موثر در تنوع مقاصد گردشگری و بهبود تجربه جهانی گردشگری (Carvalho et al, 2014)، توزیع عادلانه تر مزایای توسعه در جوامع محلی، رونق صنایع دستی (Xu, 2014: 82)، توسعه فعالیت‌های اقتصادی و تنوع فعالیت‌های تولیدی مناطق روستایی، افزایش میزان سرمایه گذاری، تولید در سطح روستا و در نهایت پایداری اقتصادی روستایی و توسعه پایدار روستایی در ابعاد مختلف می‌گردد (Byrd et al, 2009: 645).

هدف اصلی بوم‌گردی حفاظت از محیط زیست، التزام به توسعه جوامع محلی و احترام به ویژگی‌های فرهنگی جوامع میزبان از جمله گزینه های برنامه‌ریزی است که دارای بیشترین سازگاری با مفهوم توسعه پایدار است و حتی می‌توان گفت که بیشترین سازگاری را با نظام های سیاسی دارد (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲). یکی از ویژگی‌های اساسی بوم‌گردی، توجه ویژه به جوامع محلی در کنار حفظ و حراست از محیط طبیعی و آداب و رسوم و فرهنگ آن‌هاست. در این راستا، توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی از مؤثرترین ابزارهایی است که ضمن حفظ و رعایت اصول اساسی اکوتوریسم، نقش چشمگیری در توسعه جوامع محلی و مشارکت آنان در امور گردشگری دارد (Zeppel, 1998: 485).

روش پژوهش

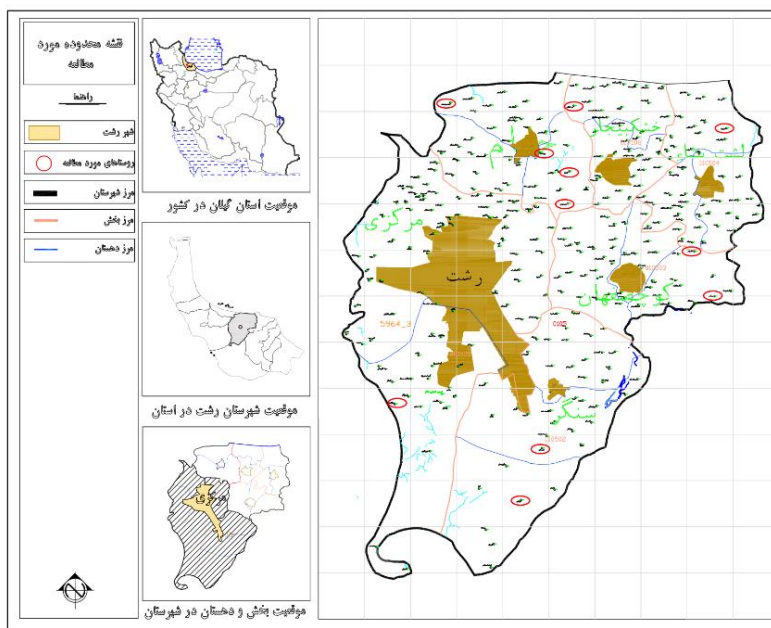
این تحقیق براساس هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش شناسی، توصیفی-تحلیلی است. در راستای گردآوری اطلاعات از دو روش اسنادی و میدانی استفاده شده است. مطالعات اسنادی به کمک مروری بر ادبیات و پیشینه تحقیق انجام شده و در این مسیر تعدادی مولفه و متغیر شناسایی و پس از طی مراحل بومی‌سازی و راهنمایی کارشناسان ۴ بعد و ۳۵ متغیر جهت ادامه تحقیق انتخاب شد. مطالعات میدانی از طریق مشاهده عینی و تکمیل پرسشنامه با شیوه مصاحبه از مدیران روستایی و جامعه محلی صورت پذیرفته است. از آنجایی که مطالعات به دلیل وجود ۱۲ اقامتگاه بوم‌گردی با بیش از یکسال سابقه فعالیت در ۱۱ روستای محل استقرار آن‌ها انجام شده، ۱۱ مدیر روستایی به عنوان پاسخگو انتخاب شده که پرسشنامه مخصوص خود را تکمیل نموده‌اند. همچنین از آنجایی که تعداد کل خانوارهای ساکن در این ۱۱ روستا معادل ۵۸۲۸ خانوار است بر اساس فرمول کوکران ۳۶۰ سرپرست خانوار از جامعه محلی پاسخگو پرسشنامه روستایی خواهند بود. جهت سنجش روایی پرسش‌نامه از مطالعات پیشین و تایید خبرگان و استادان متخصص در زمینه مطالعات روستایی و جهت سنجش پایایی پرسش‌نامه‌ها از روش آلفای کرونباخ با تاکید بر همسانی درونی (۰/۸۲) استفاده شد. پس از جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز در قالب چهار بعد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی مراحل شاخص سازی طی شده و نمرات شاخص‌ها به تفکیک جهت ارزیابی بدست آورده شده است. از آنجایی که هدف تحقیق حاضر بررسی تاثیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر کیفیت زندگی می‌باشد می‌بایست چهار بعد اصلی کیفیت زندگی منظور و تاثیر وجود اقامتگاه‌ها بر آن‌ها سنجش شود. بدین منظور از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. در این تحلیل ابعاد شناسایی شده کیفیت زندگی به عنوان متغیرهای وابسته و اقامتگاه‌های بوم‌گردی متغیر مستقل هستند.

قلمرو جغرافیایی پژوهش

قلمرو جغرافیایی پژوهش کلیه روستاهای دارای سکنه در شهرستان رشت می‌باشند که حداقل دارای یک اقامتگاه بوم‌گردی دایر با بیش از یک سال سابقه فعالیت باشند. بر اساس اطلاعات اخذ شده از سازمان میراث فرهنگی ۱۲ واحد بوم‌گردی در ۱۱ روستا با مجموع ۵۸۲۸ خانوار ساکن از سال ۹۵ تا کنون مشغول به فعالیت می‌باشند. از این تعداد اقامتگاه ۹ اقامتگاه سرای فخر، کلوش سر، تی تی ناز، کاکوله، گیلان تاج، شیلان، تی تی ناز، فاندراکتام و تالارخانه دارای مجوز و ۳ اقامتگاه لوتکا، چی چی نی و کتوم در حال طی مراحل دریافت مجوز هستند و هم‌اکنون بدون مجوز مشغول به فعالیت می‌باشند. این روستاها و اقامتگاه‌های موجود در آن جامعه نمونه پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهند. لازم به ذکر است روستاهای مذکور در ۶ بخش لشت نشاء، کوچصفهان، سنگر، خمام، خشکبیجار و مرکزی واقع شده‌اند.

جدول ۱. مشخصات روستاهای مورد مطالعه به تفکیک جمعیت و خانوار

ردیف	نام واحد	نام بخش	نام روستا	ردیف	نام واحد	نام بخش	نام روستا	ردیف	نام واحد	نام بخش	نام روستا
۱	سرای فخر	لشت نشاء	فخرآباد	۵	گیلان تاج	سنگر	شهرستان	۹	تالارخانه	خمام	مرزدشت
۲	کلوش سر	کوچصفهان	چولاب	۶	شیلان	خمام	دهنه‌سر شیجان	۱۰	لوتکا	خشکبیجار	سرخشکی
۳	تی تی ناز	سنگر	سراوان	۷	تی تی ناز	خمام	کلاچاه دوم	۱۱	چی چی نی	کوچصفهان	طارمسر
۴	کاکوله	سنگر	شهرستان	۸	فاندراکتام	خمام	اشمنان طالم	۱۲	کتوم	مرکزی	سقالکسار

شکل ۱. نقشه پراکنده جغرافیایی اقامتگاه‌های بوم‌گردی در شهرستان رشت

یافته‌ها و بحث

در پژوهش حاضر پس از شناسایی ابعاد و متغیرهای مرتبط به آن‌ها، پرسشنامه‌های جهت جمع‌آوری اطلاعات تهیه شد. پاسخگویان از دو گروه مدیران روستایی و جامعه محلی برای جمع‌آوری اطلاعات تشکیل شده است. مجموع پاسخگویان ۱۱ مدیر روستا و ۳۶۰ سرپرست خانوار می‌باشد. از میان پاسخگویان ۵۷/۷ درصد را مردان و ۴۲/۳ درصد را زنان تشکیل داده است. ۱۵/۱ درصد از پاسخگویان در رده سنی ۲۹-۲۰ سال، ۴۲/۶ درصد در رده سنی ۳۹-۳۰ سال، ۲۲/۴ درصد در رده سنی ۴۹-۴۰ سال، ۱۴/۳ درصد در رده سنی ۵۹-۵۰ سال و ۵/۶ درصد ۶۰ سال و بیشتر می‌باشند. به طور کل پاسخگویان دارای تحصیلات بوده‌اند.

جدول ۲. اطلاعات توصیفی پاسخگویان

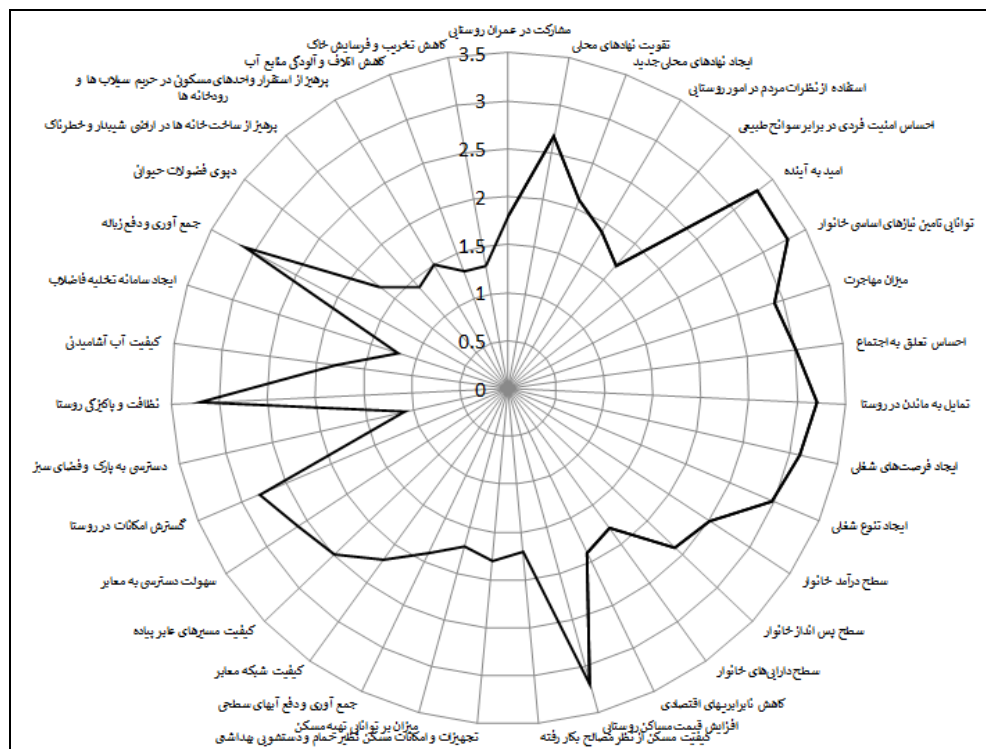
شاخص	متغیر	فراوانی	درصد	شاخص	متغیر	فراوانی	درصد
جنس	مرد	۲۱۴	۵۷/۷	تحصیلات	دیپلم و زیر دیپلم	۲۵۰	۶۷/۴
	زن	۱۵۷	۴۲/۳		کاردانی	۵۰	۱۳/۵
سن	۲۹-۳۰	۵۶	۱۵/۱	شغل	کارشناسی	۶۶	۱۷/۸
	۳۹-۴۰	۱۵۸	۴۲/۶		کارشناسی ارشد و بالاتر	۴	۱/۱
	۴۹-۵۰	۸۳	۲۲/۴		دکتری	۱	۰/۲
	۵۹-۶۰	۵۳	۱۴/۳		دهیار	۱۱	۳
۶۰ سال و بیشتر		۲۱	۵/۶	کشاورزی	۱۸۹	۵۰/۹	
				صنعت و خدمات	۱۳۸	۳۷/۲	
				خانه دار و بیکار	۳۳	۸/۹	

در ادامه به کمک ابزار پرسشنامه نظر پاسخگویان در مورد تاثیر ایجاد اقامتگاه‌های بوم گردی بر متغیرهایی که برای ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی کیفیت زندگی تعریف شده بود پرسش شده است.

جدول ۳. نتایج بررسی متغیرهای تحقیق از دیدگاه پاسخگویان

ابعاد	متغیرها	میانگین	ابعاد	متغیرها	میانگین
اجتماعی	مشارکت در عمران روستایی	۱/۸	کالبدی	کیفیت مسکن از نظر مصالح بکار رفته	۱/۷
	تقویت نهادهای محلی	۲/۷		تجهیزات و امکانات مسکن نظیر حمام و دستشویی بهداشتی	۱/۸
	ایجاد نهادهای محلی جدید	۲/۱		میزان بر توانایی تهیه مسکن	۱/۷
	استفاده از نظرات مردم در امور روستایی	۱/۹		جمع آوری و دفع آبهای سطحی	۱/۹
	احساس امنیت فردی در برابر سوانح طبیعی (سیل و زلزله)	۱/۷		کیفیت شبکه معابر	۲/۲
	امید به آینده	۳/۳		کیفیت مسیرهای عابر پیاده	۲/۵
	توانایی تامین نیازهای اساسی خانوار	۳/۳		سهولت دسترسی به معابر	۲/۶
	میزان مهاجرت	۲/۹		گسترش امکانات در روستا	۲/۸
	احساس تعلق به اجتماع	۳/۰		دسترسی به پارک و فضای سبز	۱/۱
	تمایل به ماندن در روستا	۳/۲		نظافت و پاکیزگی روستا	۳/۲
اقتصادی	ایجاد فرصت‌های شغلی	۳/۱	محیطی	کیفیت آب آشامیدنی	۱/۸
	ایجاد تنوع شغلی	۳/۰		ایجاد سامانه تخلیه فاضلاب	۱/۲
	سطح درآمد خانوار	۲/۵		جمع آوری و دفع زباله	۳/۱
	سطح پس انداز خانوار	۲/۴		دپوی فضولات حیوانی	۱/۷
	سطح دارایی‌های خانوار	۱/۸		پرهیز از ساخت خانه‌ها در اراضی شیبدار و خطرناک	۱/۴
	کاهش نابرابریهای اقتصادی	۱/۹		پرهیز از استقرار واحدهای مسکونی در حریم سیلاب‌ها و رودخانه‌ها	۱/۵
	افزایش قیمت مسکن روستایی	۳/۲		کاهش اتلاف و آلودگی منابع آب	۱/۳
			کاهش تخریب و فرسایش خاک	۱/۳	

نتایج نشان می‌دهد بنا بر نظر پاسخگویان در بعد اجتماعی بیشترین تاثیر وجود اقامتگاه‌های بوم گردی بر امید به آینده، در بعد اقتصادی بر افزایش قیمت مسکن روستایی، در بعد کالبدی بر گسترش امکانات در روستا، در بعد محیطی بر نظافت و پاکیزگی روستا داشته است.

شکل ۲. وضعیت متغیرهای مورد بررسی در ابعاد چهار گانه کیفیت زندگی

پس از بررسی نظر پاسخگویان مراحل شاخص سازی طی شد. ابتدا داده‌های بدست آمده از سطح روستا را در نرم افزار SPSS وارد نموده و سپس مراحل شاخص سازی را طی می‌نماییم. برای این منظور ابتدا گویه‌ها رند می‌شوند و سپس گویه‌های منفی به گویه‌های مثبت تبدیل، زیرا برای سنجش نیاز به شاخص‌های هم ارزش داریم تا بتوان تصمیم‌گیری و مقایسه درستی انجام دهیم. جهت تبدیل گویه‌های منفی به مثبت بایستی آن‌ها را از عددی ثابت کم نموده و یا معکوس نماییم. در پژوهش حاضر از روش معکوس نمودن استفاده شده است. برای تکمیل مراحل شاخص سازی باید اطلاعات عددی بدست آمده تا این مرحله را رفع اختلاف مقیاس نمود. برای این منظور از روش استاندارد نمودن استفاده شده و سپس به شاخص‌ها وزن می‌دهیم. برای وزن دهی سه روش نظر داوران، روش مک‌گرانهاان و تحلیل مولفه اصلی وجود دارد که در این پژوهش از روش نظر داوران استفاده شده است که در آن با کمک افراد مطلع و متخصص یک پرسش‌نامه برای هر روستا پر شده است که در آن اعداد یک تا ۱۰ برای هر مولفه در نظر گرفته شده و در نهایت میانگین وزن‌ها بدست آمده و سپس اعداد را در محدوده عددی ۳-۱ در نظر گرفته که در آن ۳ بیشترین وزن می‌باشد در نهایت وزن بدست آمده در شاخص‌های رفع اختلاف مقیاس شده اعمال و میانگین محاسبه می‌شود. این میانگین در بخش آمار استنباطی مورد استفاده قرار خواهد گرفت. در بخش آمار استنباطی تاثیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی به عنوان متغیر مستقل و کیفیت زندگی متغیر وابسته منظور شده است. جهت سنجش تاثیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر کیفیت زندگی از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. لازمه استفاده از این مدل بررسی پیش فرض‌های لازم آن مانند نرمال بودن مقادیر خطا، استقلال مقادیر خطا و خطی بودن رابطه متغیرهای مستقل و وابسته است. جهت بررسی نرمال بودن مقادیر خطا می‌بایست چولگی و کشیدگی داده‌ها را بررسی نمود. جهت بررسی چولگی و کشیدگی از نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. در این حالت اگر چولگی و کشیدگی در بازه ۲ و -۲ قرار گیرد توزیع آزمون نرمال است.

جدول ۴. نتیجه آزمون چولگی و کشیدگی

ابعاد	تعداد	میانگین	چولگی		کشیدگی	
			خطا	محاسبه	خطا	محاسبه
بعد اجتماعی	۱۰	۲/۵۸۸۰	-۰/۲۹۱	۰/۶۸۷	-۱/۸۹۹	۱/۳۳۴
بعد اقتصادی	۷	۲/۵۵۴۳	-۰/۲۶۳	۰/۷۹۴	-۱/۷۴۰	۱/۵۸۷
بعد کالبدی	۸	۲/۱۵۰۰	۰/۳۸۲	۰/۷۵۲	-۱/۷۶۱	۱/۴۸۱
بعد محیطی	۱۰	۱/۷۶۰۰	۱/۴۵۸	۰/۶۸۷	۰/۷۵۴	۱/۳۳۴

لازم به ذکر است برای هر بعد جداگانه این آزمون بررسی شده است و برای اختصار در یک جدول آورده شده است. نتیجه نشان می‌دهد چولگی و کشیدگی در بازه (۲- و ۲) قرار دارد. پس از بررسی پیش شرط اول یعنی نرمال بوده باقیمانده‌ها، پیش شرط دوم نبودن وابستگی بین باقی مانده‌هاست که برای آزمون آن، از آماره دوربین واتسون استفاده می‌شود.

جدول ۵. نتیجه آزمون دوربین واتسون

متغیر	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Durbin-Watson
بعد اجتماعی	۰/۵۲۱	۰/۲۷۱	۰/۱۸۰	۰/۵۸۷۶۲	۱/۲۱۹
بعد اقتصادی	۰/۵۸۵	۰/۳۴۲	۰/۲۱۱	۰/۵۰۲۵۱	۱/۲۷۸
بعد کالبدی	۰/۷۰۳	۰/۴۹۴	۰/۴۱۰	۰/۳۳۶۰۰	۱/۳۹۲
بعد محیطی	۰/۱۳۷	۰/۰۱۹	۰/۱۰۴	۰/۸۰۲۰۵	۱/۳۳۷

نتیجه این آماره اعدادی در بازه ۰ تا ۴ می‌باشد. هر چه نتیجه به صفر نزدیک‌تر همبستگی بیشتر و عدد ۴ نشان‌دهنده همبستگی منفی است و بازه (۲/۵ و ۱/۵) بازه مناسب این آماره است. نتیجه این آزمون مناسب به نظر می‌رسد و حال پیش شرط سوم که هم خطی متغیرهای وابسته و مستقل است که توسط عامل تورم واریانس و یا تولرانس سنجیده می‌شود. عامل تورم واریانس (VIF) یکی از روش‌های تشخیص هم خطی است که می‌بایست نتیجه آن کمتر از ۱۰ و تولرانس یا میزان تحمل که می‌بایست نتیجه‌ای بیشتر از ۰/۱ را نشان دهد.

$$\text{Tolerance اجتماعی} = 1 - R^2 = 1 - 0.271 = 0.729$$

$$VIF = \frac{1}{\text{Tolerance}} = \frac{1}{0.729} = 1.371$$

$$\text{Tolerance اقتصادی} = 1 - R^2 = 1 - 0.342 = 0.658$$

$$VIF = \frac{1}{\text{Tolerance}} = \frac{1}{0.658} = 1.519$$

$$\text{Tolerance کالبدی} = 1 - R^2 = 1 - 0.494 = 0.506$$

$$VIF = \frac{1}{\text{Tolerance}} = \frac{1}{0.506} = 1.976$$

$$\text{Tolerance محیطی} = 1 - R^2 = 1 - 0.019 = 0.981$$

$$VIF = \frac{1}{\text{Tolerance}} = \frac{1}{0.981} = 1.01$$

که در آن R^2 ضریب تعیین می‌باشد.

حال مجاز به استفاده از تحلیل رگرسیون برای بررسی تاثیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر کیفیت زندگی می‌باشیم.

جدول ۶. نتیجه آزمون رگرسیون خطی با شیوه همزمان

معناداری	t	ضریب استاندارد Beta	مجموع مربعات ضریب غیر استاندارد خطای استاندارد B	متغیرهای پیش بین
-/۰۱۵	۳/۰۹۶		۱/۸۷۸	ثابت
-/۰۱۲	-۱/۷۲۷	-۰/۵۲۱	-۰/۱۸۲	بعد اجتماعی
ADJ. $R^2 = 0.180$	$R^2 = 0.271$	R=0.521	F=2.981	
-/۰۹۲	-۰/۱۰۶		۱/۷۰۶	ثابت
-/۰۱۶	۱/۶۱۳	-۰/۵۸۵	-۰/۱۸۱	بعد اقتصادی
ADJ. $R^2 = 0.211$	$R^2 = 0.342$	R=0.585	F=2.603	
-/۰۰۵	۴/۴۰۸		۱/۰۷۵	ثابت
-/۰۵۲	-۲/۴۲۳	-۰/۷۰۳	-۰/۱۰۴	بعد کالبدی
ADJ. $R^2 = 0.410$	$R^2 = 0.494$	R=0.703	F=5.869	
-/۰۷۷	-۰/۲۹۹		۲/۵۶۴	ثابت
-/۰۷۰	-۰/۳۹۰	-۰/۱۳۷	-۰/۲۴۹	بعد محیطی
ADJ. $R^2 = -0.104$	$R^2 = 0.019$	R=0.137	F=0.152	

نتایج آزمون نشان می‌دهد مقدار p-value کمتر از ۰/۰۵ است بنابراین وجود اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر ابعاد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی کیفیت زندگی تاثیرگذار بوده است. ضریب تعدیل در بعد اجتماعی نشان می‌دهد متغیر مستقل ۲۷/۱ درصد از تغییرات متغیر وابسته را پیش بینی می‌کند. در بعد اقتصادی متغیر مستقل ۵۸/۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را پیش بینی می‌کند. در بعد کالبدی متغیر مستقل ۷۰/۳ درصد از تغییرات متغیر وابسته را پیش بینی می‌کند. در بعد محیطی متغیر مستقل ۱۳/۷ درصد از تغییرات متغیر وابسته را پیش بینی می‌کند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت تاثیر اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر بعد کالبدی و اقتصادی بیشتر از سایر ابعاد کیفیت زندگی روستاهای مورد مطالعه بوده است.

نتیجه‌گیری

همان‌طور که بیان شد بوم‌گردی به عنوان بخشی از گردشگری می‌تواند پیامدهای مثبت بیشتری برای سکونتگاه‌های روستایی محل استقرار خود داشته باشد. ظهور اقامتگاه‌های بوم‌گردی در بسیاری از روستاهای کشور توانسته این ادعا را ثابت نماید. محققانی بسیاری چون فرجی‌راد و احسانی، مسروری جنت و فلاحت، قهرمانی و شیعه، ریسی دهکردی و عباسی، عباسی و رضوانی، روشنعلی و ریاحی، عنابستانی و همکاران، حیدری و اکبری، حسام و همکاران، مرادی و همکاران، ثقفی اصل در زمره بوم‌گردی تحقیقاتی انجام دادند که بر اساس نتایج بدست آمده، پژوهش حاضر همسو با تحقیق فرجی‌راد و احسانی و ثقفی اصل بوده است.

محدوده مورد مطالعه ۱۲ واحد بوم‌گردی در ۱۱ روستا شامل ۹ اقامتگاه سرای فخر، کلوش سر، تی تی ناز، کاکوله، گیلان تاج، شیلان، تی تی ناز، فاندکنام و تالارخانه دارای مجوز و ۳ اقامتگاه لوتکا، چی چی نی و کتوم در حال طی مراحل دریافت مجوز هستند و هم‌اکنون بدون مجوز مشغول به فعالیت می‌باشند. این روستاها و اقامتگاه‌های موجود در آن جامعه نمونه پژوهش حاضر را تشکیل می‌دهند. پس از انتخاب روستاهای مورد مطالعه به بررسی متغیرهای مرتبط با ابعاد کیفیت زندگی پرداخته شد. مجموعاً ۳۵ متغیر برای چهار بعد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی تعریف شد. پس از شناسایی متغیرها، پرسشنامه‌ای تهیه و اطلاعات مورد نیاز از سطح روستاهای مورد مطالعه جمع‌آوری گردید. پاسخگویان این پژوهش مدیران روستایی و جامعه محلی (۳۷۱ نفر) بوده‌اند. نتایج آمار توصیفی نشان می‌دهد بنا بر نظر پاسخگویان در بعد اجتماعی بیشترین تاثیر وجود اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر امید به آینده، در بعد اقتصادی بر افزایش قیمت مسکن روستایی، در بعد کالبدی بر گسترش امکانات در روستا، در بعد محیطی بر نظافت و پاکیزگی روستا داشته است. همچنین در بخش آمار تحلیلی ثابت شد اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر کیفیت زندگی در روستاهای مورد مطالعه تاثیر داشته است و این تاثیر بر بعد کالبدی و اقتصادی بیشتر از سایر ابعاد کیفیت زندگی بوده

- است. با توجه به نتایج بدست آمده از پژوهش حاضر راهکارهای زیر را می‌توان به منظور توسعه اقامتگاه‌های بوم‌گردی و افزایش اثرات و پیامدهای مختلف حاصل از آن در روستاهای شهرستان رشت ارائه نمود:
- اهمیت به بحث آموزش در مدیریت اقامتگاه‌های بوم‌گردی، در روستاهای محل استقرار، به روستاییان و مدیران روستایی.
 - آگاه سازی روستاییان از اهمیت حفظ معماری بومی و تاثیر وجودی اقامتگاه‌های بوم‌گردی و سهیم نمودن آن‌ها در منافع احداث اقامتگاه‌های بوم‌گردی
 - ایجاد امکانات مناسب به ویژه امکانات زیرساختی برای روستاهایی که دارای اقامتگاه بوم گردی هستند.
 - ارائه برنامه‌هایی جهت سرمایه‌گذاری و اعطای تسهیلات بانکی با شرایط آسان به روستاییانی که قصد فعالیت در این زمینه را دارند.
 - زمینه سازی برای گردآوری اطلاعات در زمینه فرهنگ، آداب و رسوم، فولکلور، هنرهای بومی و غیره و نیز تلاش برای احیای آنچه در گذشته وجود داشته و اکنون از بین رفته است مانند بازی‌ها و جشنواره‌های بومی.
 - اعتماد سازی و ایجاد فضای آرام و امن برای گردشگران در کنار کنترل شرایط جهت آرامش و آسایش ساکنین محلی.

منابع

- اروجی، حسن. (۱۳۹۱). مکان‌یابی بهینه ژئومورفوسایت‌های گردشگری با روش تحلیل شبکه‌ای ANP و ارزیابی آن‌ها با مدل‌های ژئومورفوتوریستی (مطالعه موردی: شهرستان طسلی). پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، دانشکده جغرافیا.
- آزاد منجیری، سید یوسف. (۱۳۸۷). اکوتوریسم پایدار، آموزش جغرافیا، ۲۲ (۸۲)، ۳۵-۳۸.
- آذر نیوند، حسین؛ نصری، مسعود و نجفی، علی. (۱۳۸۵). اکوتوریسم و جاذبه‌های طبیعی در جلب گردشگران در مناطق کویری. همایش علمی منطقه ای معماری کویر، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردستان، اردستان.
- پوراحمد، احمد؛ مهدی، علی؛ مهدیان بهنمیری، معصومه؛ میرزایی کوتنایی، زهرا و محمدی، آرزو. (۱۳۹۱). بررسی و تحلیل نقش موزه‌ها در توسعه گردشگری فرهنگی (مطالعه موردی: موزه‌های شرق استان مازندران). برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۱ (۱)، دوره ۱، ۱۲۸-۱۰۵.
- پورجعفر، محمد رضا؛ محمودی‌نژاد هادی؛ ایلکا، شاهین و عاقبت بخیر، حامد. (۱۳۹۱). فراتحلیلی از ارزیابی رویکردهای توسعه گردشگری روستایی با تأکید بر تحلیل عوامل راهبردی. علوم و تکنولوژی محیط زیست، ۱۴ (۲)، ۷۹-۶۱.
- تقفی اصل، صادق. (۱۴۰۱). بررسی تاثیرات اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر روستاهای شهرستان طالقان. علوم زیست محیطی و دانش جغرافیا، ۳، ۲۳-۴۶.
- حسام، مهدی؛ اورجی، حسن و چراغی، مهدی. (۱۳۹۸). تقاضای بوم‌گردی استان گیلان با تأکید بر عوامل اجتماعی و اقتصادی، علوم اجتماعی. مطالعات اجتماعی گردشگری، ۴ (۱۴)، ۳۸۲-۳۶۳.
- حیدری، اعظم و اکبری، علی. (۱۳۹۷). تاثیر بوم‌گردی خانه‌های روستایی در توسعه اقتصادی روستاها (نمونه موردی روستای هنجن). کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و مدیریت توسعه شهری در ایران، تهران، دانشگاه صنعتی مراغه با همکاری دانشگاه تبریز - دانشگاه شهید مدنی آذربایجان.
- خدائی، حامد؛ جعفری صمیمی، احمد و رزبندپور، علی. (۱۳۹۳). عوامل موثر بر تقاضای گردشگری داخلی در استان اردبیل. مجله دانشکده علوم انسانی ویژه اقتصاد دانشگاه سمنان، ۲۹، ۴۹۴-۴۷۷.
- روشنعلی، محمد و ریاحی، وحید. (۱۳۹۶). نقش بوم‌گردی در توسعه اقتصادی مناطق روستایی (مطالعه موردی: دهستان پنجهزاره شهرستان بهشهر). جغرافیای فضای گردشگری، ۷ (۲۵)، ۶۵-۵۱.
- رضوایی، محمد؛ علی خواه اصل، مرضیه و فرخی فرخانی، افسانه. (۱۳۹۷). ارزیابی توان اکولوژیک برای کاربری‌های تفرج گسترده و متمرکز حوضه آبخیز بلغور سد کارده مشهد با استفاده از روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی - فازی. فصلنامه فضای جغرافیایی، ۱۸ (۶۴)، ۱۹-۱.
- ریشی دهکردی، افشین و عباسی، نوشین. (۱۳۹۵). چگونگی نقش اقامتگاه‌های بوم‌گردی در توسعه صنعت گردشگری با رویکرد اکوتوریسم بیابانی (نمونه موردی روستای سه). دومین کنفرانس بین‌المللی علوم و مهندسی در عصر تکنولوژی، مجموعه مقالات کنفرانس، مهندسی معماری.
- سامانیان، مسعود و بلالی، حمید. (۱۳۹۲). بررسی آثار اقتصادی - اجتماعی گردشگری روستایی با استفاده از رویکرد سیستمی (مطالعه موردی: روستای فرجین در همدان)، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، ۲ (۱)، ۱۸۰-۱۵۹.
- عنابستانی، علی اکبر. (۱۳۸۸). بررسی آثار کلیدی خانه‌های دوم بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی. فصلنامه روستا و توسعه، ۱۲ (۴)، ۱۴۹-۱۶۶.
- عنابستانی علی اکبر؛ گیاهی حسن وجوانشیری، مهدی. (۱۳۹۷). بررسی و تحلیل آثار ایجاد اقامتگاه‌های بوم‌گردی بر توسعه سکونتگاه‌های روستایی (نمونه: روستای رادکان شهرستان چناران). فصلنامه برنامه‌ریزی فضایی (جغرافیا)، ۸ (۲)، ۲۴-۱.
- عباسی، عالم و رضوانی، محمد. (۱۳۹۶). بوم‌گردی روستایی و نقش آن در توسعه پایدار گردشگری مطالعه موردی: شهرستان پاوه استان کرمانشاه. کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در عمران، معماری، مدیریت شهری و محیط زیست.

- فرجی‌راد، عبدالرضا و احسانی، افسانه. (۱۳۹۰). بررسی تاثیر اقامتگاه‌های محلی (خوشه سار بوم‌گردی) بر ارتقاء سطح زندگی جامعه محلی (با تاکید بر روستای گرمه و شیب دراز). *فصلنامه جغرافیای سرزمین*، ۸(۳۰)، ۶۳-۷۸.
- قهرمانی، مریم و شیعه، اسماعیل. (۱۳۹۴). بوم‌گردشگری و تاثیر آن در توسعه منطقه‌ای ایران، هنر و معماری. *مطالعات محیطی هفت حصار*، شماره ۱۳، ۱۹-۳۰.
- قاسمی، ایرج و شهبابی، منیرالسادات. (۱۳۸۷). الزامات مداخله در بافت‌های روستایی و توسعه گردشگری. *فصلنامه آبادی*، ۵۹، ۵۶-۵۹.
- هاشمی، نیلوفر. (۱۳۸۹). نقش اکوتوریسم در توسعه پایدار روستایی. *فصلنامه روستا و توسعه*، ۱۳(۳)، ۱۷۳-۱۸۸.
- مسرووری جنت، ندا و فلاح، محمدصادق (۱۳۹۴). نقش بوم‌گردی در توسعه پایدار اکولوژیک (نمونه موردی: بوم‌گردی در پارک جنگلی لویزان)، اولین کنفرانس تخصصی معماری و شهرسازی ایران. مؤسسه عالی علوم و فناوری حکیم عرفی شیراز، شیراز، ۳۴-۱۹.
- مرادی، حشمت؛ پورسعید، علیرضا؛ واحدی، مرجان و آرایش، محمدباقر. (۱۳۹۹). طراحی مدل توسعه بوم‌گردی روستاهای هدف گردشگری استان کرمانشاه. *فصلنامه گردشگری و توسعه*، ۱(۹)، ۲۵-۴۶.
- Anup, C., Kedar, R., & Ramesh, S. (2015) Role of ecotourism in environmental conservation and socioeconomic development in Annapurna conservation area. *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 22(3), 251-258.
- Byrd, E., Bosley, H., & Dronberger, M. (2009). Comparisons of stakeholder perceptions of tourism impacts in rural eastern North Carolina. *Journal of tourism Management*, 30(1), 639- 703.
- Bunruamkaew, K., & Murayama, Y. (2012). Land Use and Natural Resources Planning for Sustainable Ecotourism Using GIS in Surat Thani. *Thailand sustainability*, (4), 412-429.
- Carvalho, M.S., Lima, J., & Kastenholz, E. (2014). Cultural Creativity – that Opportunity for Rural Destinations? *Journal PASOS: Revista de Turismoy Patrimonio Cultural*, 12(3), 635-648.
- Jafari, J. (2000). *Encyclopedia of tourism*. London: Routledge.
- Giannakis, E. (2014). The Role of Rural Tourism on the Development of Rural Areas: The Case of Cyprus. *Romanian Journal of Regional Science*, 8(1), 38-53.
- María, Cristina Otero Gómez, Wilson Giraldo Pérez, (2015). Cultural Tourism in Villavicencio olombia. *Tourism in Latin America*, PP. 105-125.
- Pukeliene, V., & Starkauskiene, V. (2011). *Quality of Life concept, measurement and challenges*. Sisteminiai Tyrimai.
- Quaghebeur, K., Masschelein, J., & Nguyen, Hoai H. (2004). Paradox of participation : Giving or taking part? *Journal of Community and Applied Social Psychology*, 14(3), 154-165.
- Wineaster A. (2014). Cultural Tourism and Poverty Alleviation in Rural Kilimanjaro, Tanzania. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 17(23), 453-460.
- Xu, Honggang, Zhouyuan, Tang, Sisi, Ni. (2014). The Impact of Cultural Tourism on the Innovation of Ethnic Handicraft Production in Dali, China. *Asia Pacific World*, 5(2), 82-100.
- Zeppel, H. (1998). Tourism and Aboriginal Australia. *Tourism Management*, 19(5), 485-488.